

Országos könyvtárépítési konferencia

1972. szeptember 14.

Színhelye az ezeréves Székesfehérvár. A tanácskozássra, az első ilyen eseményre a felszabadulás óta, az eljövendő székesfehérvári megyei könyvtár tanulmánytervének létrejötte szolgált indítatásul, amelyet a szerzők – HAVASSY Pál, SALLAI István és TOMBOR Tibor – hazánkban még nem alkalmazott könyvtárépítési elvek szerint alkottak meg. A tervezési program megvitatása, az előzetes tanulmányozására felkért megyei könyvtárigazgatók és építészek közreműködésével, ugyancsak egyik napirendi pontja volt a konferenciának.

Építészek és könyvtárosok szoros munkakapcsolata – ami a konferencia folyamán megerősítést nyert – szinte elengedhetetlen követelmény új könyvtáraink születésénél. HAVASSY Pál építész, a Várkönyvtár tervezője, s mint ilyen, nagy tapasztalatu könyvtárépítési szakember, színes és nagy horizontu előadásában eddig elhanyagolt szempontokra hívta fel a leendő könyvtárak építtetőinek és tervezőinek figyelmét. Könyvtáros és építész közös tevékenysége a jövőkönyvtárainak megalkotásánál elengedhetetlen előfeltétel. Elsősorban a bürokratikus szemléletet kell száműzni a könyvtárépítés előkészületi munkáiból, azt, amely mellözi a távlati tervezést, számításon kívül hagyja dinamikus fejlődő városaink növekedését. (Ez különösen Székesfehérvár esetében megszívlelendő.) A gyors tájékoztatásra irányuló igény egyre nagyobb teret hódít, s ez a jelenség nemcsak a könyvtárba szokott olvasót jellemzi, hanem egyre több intézményt, vállalatot, különböző szintű tanintézetet is. Az előadás eddig meg nem fogalmazott tényeket tárt fel, s hozzáértő módon hívta fel a figyelmet a racionális könyvtárépítés szempontjaira éppugy, mint az információt igénylők, a könyvtárhasználók rugalmas kiszolgálására. Kell, hogy legyen hazánkban egy olyan szerv – mondotta – s ha szükséges, bizonyos hatalommal felruházott intézmény, amely a maga könyvtárépítési szakértelmével engedélyez és felment, korrigál és szembeszáll a zal az oly gyakran bürokratikus szemlélettel, amely a szüklátóköri takarékoság mezébe bujva nem hajlandó engedni merev magatartásából, s ezzel könyvtárost és olvasót egyaránt megrovidít. A hibákat csak akkor ismerjük fel, amikor már semmit nem tehetünk. Havassy Pál előadása és az ezt követő hozzászólások ezt az igényt fogalmazták meg: könyvtárosok és tervezők, építészek s nem utolsó sorban a használók közös munkájaként lehet csak korszerű könyvtárakat teremteni.

A konferencián részt vett – a megyei könyvtárak igazgatói és építéssel foglalkozó könyvtárosai mellett – mintegy husznál több építész, akik már terveztek vagy ezután terveznek könyvtárakat, illetve akik (mindjárt a gyakorlati kivitelezés elé állítva) majdan tervezői lesznek a székesfehérvári új lakótelepnek, ahová az új könyvtár kerül. A tanulmányterv, a nap második napirendi pontjaként, máris felvetette a korszerű könyvtár építési problémáit, amint azt a felszólaló megyei igazgatók, könyvtárosok, valamint az építészek észrevételei is igazolták (ifjúsági könyvtárak létesítése, óvodás korú gyermekek könyvtára stb.). Külön érdekessége, történeti színtöltője volt a tanácskozásnak SCHMIEDL Ferenc tervező építész, ny. egyetemi tanár felszólalása; mintegy negyven év távlatából emlékezett a jelenleg a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár otthonául szolgáló épület akkori tervezésére, amely azokban az években Magyarországon mondhatni forradalmi esemény volt a könyvtárépítésben.

Az első országos könyvtárépítési konferencia megkezdett munkáját – reméljük – követi folytatás, folyamatos program, amely építések és könyvtárosok hétköznapi együttműködését teszi szorosabbá. Hasznos eredménye ennek a tanácskozásnak, hogy a leendő székesfehérvári megyei könyvtár részére az illetékesek telket biztosítanak, azon az ezideig legnagyobb lakótelepen, amelynek központi fekvése a fejlődő város és megye részére különösen alkalmas, valóban korszerű, szakrészlegekkel működő információszolgáltató központot biztosíthat.

A konferencián elhangzott előadásokat és hozzászólásokat, a Könyvtártudományi és Módszertani Központtal közösen, a jövő év elejére önálló kiadványként szeretnénk hozzáférhetővé tenni.

CSONGOR Rózsa

A szocialista országok könyvtári módszertani központjainak 6. nemzetközi tanácskozása

A szocialista országok könyvtári módszertani központjai az idén Bulgáriában találkoztak, október 1-7 között; a tulajdonképpeni értekezlet Szófiában, okt. 2-4 között zajlott le. A kétévenként más-más szocialista országban rendezett tanácskozással párhuzamosan most először került sor a szocialista országok könyvtári szaklapjai képviselőinek megbeszélésére is.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központot PAPP István igazgató és – az eredetileg jelölt, de időközben megbetegedett SALLAI István főosztályvezető helyett – BEREČKY László osztályvezető képviselte. A magyar könyvtári szakajtó küldötteként PÁLDY Róbert, a Könyvtáros főszerkesztője vett részt a megbeszéléseken.

Az értekezlet tematikáját – a hagyományoknak megfelelően – a vendéglátó központ alakította ki. Az egyes témák körében a résztvevők előadásokat és korreferátumokat dolgoztak ki, amelyeket a konferencia két hivatalos nyelven – oroszul és németül – előzetesen megküldöttek a résztvevőknek. A tanácskozáson az előadások, illetve korreferátumok szerzői összefoglalóan ismertették gondolatmenetüket és fő téziseiket.

A tanácskozás első napján Sz. PAPUKSIEV, a bolgár Művészeti és Kulturális Bizottság könyvtári részlegének vezetője üdvözölte a résztvevőket, majd G. RASKOV, a Bizottság helyettes vezetője tartott bevezető előadást a szocialista országok könyvtárügyi együttműködésének fontosságáról.

A tanácskozás első napirendi pontként a szocialista országok könyvtári rendszerének alakulásával, szervezésével és irányításával összefüggő kérdéseket boncolgatta.

G. A. SZEMJONOVA, A Lenin Könyvtár tudományos-módszertani részlegének vezetője Lenin és a könyvtári ellátás egységes rendszere a szocialista országokban címmel, Jan WOŁOSZ, a lengyel Könyv és Olvasás Intézetének osztályvezetője a közművelődési könyvtárhálózat tökéletesítéséről, PAPP István a könyvtárak kategorizálásának kérdéseiről (lásd lapunk e számában közölt tanulmányát), G. RÜCKL, a berlini Zentralinstitut für Bibliothekswesen igazgatója az alapvető könyvtár típusok fejlődésének és munkájának mutatóiról, normatíváiról és szabványairól, Vera JIRKOVSKÁ, a prágai Könyvtárügyi Tudományos-Módszertani Központ igazgatója a tudományos szakkönyvtárak rendszerének funkcionális modelljéről tartott előadást.

A második napi tanácskozás délelőttiének összefoglaló témája a könyvtárak társadalmi funkciója volt. D. VANCURA, a prágai Könyvtárügyi Tudományos-Módszertani Központ munkatársa a városi könyvtárak társadalmi funkcióinak optimalizálásával, Jadwiga KOŁODZIEJSKA, a Könyv és Olvasás Intézetének igazgatója a korszerű közművelődési könyvtár funkciójával,

Hriszto HADZSIHRISZTOV, a Kiril és Metód Nemzeti Könyvtár Módszertani Kabinetjének vezetője a könyvtári ellátás optimalis szervezési variánsának kialakításával, Peter MARUNIAK, a Matica slovenská Könyvtárat vezetője pedig a szlovák vidéki könyvtárak társadalmi funkciójának problémáival foglalkozott előadásában. A távollevő SALLAI István előadásának tárgya a falusi lakosság könyvtári ellátásának modellje volt.

A délutáni és a harmadik nap délelőtti ülés a munkaszervezés kérdésével foglalkozott. T. PISNOVA (Szovjetunió) a nagy tudományos könyvtárak tudományos munkaszervezésének kérdéseiről, P. SZTOJANOV (Bulgária) a Kiril és Metód Nemzeti Könyvtár munkaszervezési tapasztalatairól, G. SCHWARZ, a berlini Methodisches Zentrum für Wissenschaftliche Bibliotheken igazgatója, Vera JIRKOVSKÁ (Prága) és L. B. KOVALJONOK (Szovjetunió) a könyvtári munkanormázás tapasztalatairól és módszereiről tartott előadást.

Az utolsó nap másik témája a korszerű könyvtári szervezet és könyvtárépítészet volt. A fő referátum SALLAI István előadása volt a korszerű könyvtári szervezet és szolgáltatások hatásáról a könyvtári épületre, felszerelésre és technikai eszközökre. Z. DAFINOV (Bulgária) hozzászólásában több szempontból bírálta a referátumban kifejtett „magyar koncepciót”. A választ PAPP István adta meg, s javasolta a termékenynek látszó vita folytatását a szaksajtóban.

(A referátumok és korreferátumok teljes szövege megtalálható a KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtárában.)

A tanácskozás záróaktusaként az ajánlástervezet megbeszélésére került sor. A módszertani központok közötti együttműködés konkrét formáiról azonban erősen megoszlottak a vélemények, úgyhogy a vitát a rendelkezésre álló rövid idő alatt már nem lehetett lezárni. A vendéglátók ezért a vita tanulságai alapján módosított tervezetet írásban küldik meg a résztvevőknek, s az ő írásbeli hozzászólásuk után fogalmazzák meg a végleges szöveget.

BERECZKY László

A tájékoztatás és dokumentáció a nemzetközi szervezetekben

(Az UNITAR genfi szimpoziuma, 1972. aug. 21-23.)

Az UNITAR, az Egyesült Nemzetek Szervezetének képzéssel és kutatással foglalkozó intézete nemzetközi szimpoziumot rendezett Genfben az ENSZ és más kormányközi szervezetek tájékoztatási és dokumentációs munkájának megvizsgálására.

A szimpozium megszervezésében az UNITAR mellett résztvett a Nemzetközi Könyvtárak Szövetsége (AIL), a Nemzetközi Dokumentációs Szervezet (FID) és az Egyesült Nemzetek Szervezetének genfi könyvtára. A szimpoziumra az érdekelt szervezetek képviselőit, kiadványaik szerkesztőit és kiadóit, a dokumentumokat gyűjtő és feldolgozó könyvtárakat, tájékoztatási és dokumentációs intézményeket, valamint a nemzetközi szervezetek dokumentumainak felhasználóit hívták meg azzal a céllal, hogy a megbeszélések és javaslatok segítsék:

- a nemzetközi szervezetek munkáját dokumentumaik szerkesztésében és kiadásában;
- a tájékoztatási és dokumentációs intézményeket a dokumentumok feltárásában, elrendezésében és a felhasználókhoz való eljuttatásában;
- a felhasználókat (kormány szerveket, közintézményeket, könyvtárakat, egyetemeket, kutatókat) a dokumentumok hasznosításában.

A résztvevők három bizottságban folytatták megbeszéléseiket: az első a nemzetközi szervezetek dokumentumainak kiadásával és terjesztésével, a második a dokumentumok hozzáférhetővé tételével, könyvtári feldolgozásával (ezen belül a számítógépes feldolgozással), végül a harmadik a hasznosításukkal foglalkozott.

A résztvevők száma megközelítette a háromezretet, Magyarországot négyen képviseltük.

A szimpoziumon közreadott és megvitatott anyag nagy mennyisége sem engedné meg, de a végleges jelentés készítése is akadályozza, hogy már most, a beszámoló keretében, mérleget készítsünk az elfogadott ajánlásokról és az ott végzett munkát egészében értékelni tudjuk. Ezért most csak néhány érdeklődésre számot tartó tényre, eredményre és problémára kívánjuk az érdeklődők figyelmét felhívni:

Az első nemzetközi szervezetek 1815-ben, a Bécsi Kongresszus után alakultak. 1815-1849 között 6 szervezet 14 nemzetközi kongresszust rendezett. 1850-1869 között 29 nemzetközi szervezetet hoztak létre, ezek 22 kongresszust tartottak. 1914-ben a szervezetek száma elérte az 500-at, ma pedig már 3000 nemzetközi szervezet működik. Ezeknek kb 10%-a, tehát közel 300 a kormányközi szervezet. A nemzetközi kongresszusok száma ma már eléri az évi négyezret.

A nemzetközi szervezetek és rendezvények számának növekedésével párhuzamosan, de természetesen hatványozott mértékben nőtt az általuk kibocsátott dokumentumok mennyisége is. Az ENSZ hivatalai 1969-ben 824 000 oldalt, 1970-ben már közel 900 000 oldalt publikáltak New York-ban és Genfben; ennek csak a sokszorosítási költsége 26,5 millió, illetőleg 29,3 millió dollárt tett ki. Ez a tevékenység az ENSZ teljes költségvetésének mintegy 20% -át emésztette fel. Például az ENSZ Gazdasági és Szociális Bizottságának csak egyetlen, 45. ülésére 130 különféle dokumentum jelent meg, egy teljes sorozat súlya 18 kg. volt és a lapok egymásra helyezve 1/2 méteres oszlopot alkottak. Volt olyan küldöttség, amely 145 sorozatot igényelt, ennek súlya 2,5 tonna, a papiroszlop magassága pedig 75 m volt. Mindez alátámasztja az UNESCO főigazgatójának, René Maheunek szavait: „Az ismeretek és a tevékenység egyre növekvő szakosodása, a szerteágazó kutatás és a munkamegosztás legalább annyira fojtogatja, mint ahogy a tudatlanság bénítja az ember tevékenységét.”

Ilyen körülmények között természetes, hogy a szimpozionon a felszólalások jelentős része harcot hirdetett a dokumentumáradat ellen, sürgette a tartalmi színvonal emelését és állást foglalt a mennyiségi szemlélettel szemben. Ez a nézet olyan javaslatok megfogalmazásában is jelentkezett, amelyek különféle korlátozó rendszabályok bevezetése mellett, a terjesztés ésszerűsítésére, a dokumentumok csak korlátozott számban történő szétküldésére, selejtezésére és válogatására irányultak.

Az is természetes viszont, hogy sok résztvevő világosan látta és ki is fejtette: a probléma ilyen egyszerűen nem oldható meg. Alapos vizsgálatokat javasoltak, amelyek a dokumentumokat fajtánként, fontosságuk alapján, a kibocsátók szerint és egyéb módon osztályozva arra keresnek választ, hogy az egyes dokumentumfajták milyen mértékben időtállóak, hogy milyen dokumentum mikor, kinek a számára és milyen mértékben hasznos és hogy e hasznosság fogalmának egyáltalán mi a tartalma, mik a mutatói.

Egyesek szerint általában a kibocsátott dokumentumoknak csak mintegy 5%-át használják fel. E nyilvánvalóan túlzó állítással szemben sokan helyezkedtek arra az álláspontra, hogy a legtöbb dokumentum az eddigieknél jóval nagyobb mértékben lenne hasznosítható és szükség is lenne a hasznosítására, csak egyelőre még nem sikerült megtalálni a megfelelő csatornákat és módszereket, amelyek révén a dokumentumok a felhasználókhoz eljutnak. Az ENSZ a kiadványait kezelő letéti könyvtárak számára előírja, hogy az általa rendelkezésre bocsátott anyagokat ingyen és szabadon, megfelelő nyitvatartási idővel tegyék a közönség számára hozzáférhetővé, és nyujtsanak bibliográfiai segítséget az érdeklődőknek. Nigéria küldötte felhívta a figyelmet arra, hogy miközben a szimposium a hasznosítás részfeladatait vizsgálja, 22 afrikai országban egyáltalán nem működik letéti könyvtár, némelyik fejlett országban viszont 10-12 is van. (Magyarországon egy: az Országgyűlési Könyvtár.) Többen kifogásolták, hogy a letéti könyvtárakat soha senki sem ellenőrzi, senki sem készített még felmérést arról, hogyan dolgoznak, milyen a forgalmuk, kik az olvasóik stb. Nincs meghatározva, hogy a letéti könyvtárak dolgozóinak milyen propagandát kell folytatniuk annak érdekében, hogy az adott ország közvéleménye megtudja, milyen dokumentumokat tartalmaz az ENSZ letét.

E néhány kiragadott példa is mutatja, hogy a nemzetközi szervezetek tájékoztatási és dokumentációs tevékenysége sok tekintetben hasonló problémákkal, nehézségekkel küzd, mint a többi terület. Ez egyben azt is jelenti, hogy minden lépés, amelyet akár a módszerek, akár tartalmi kérdések megoldása terén itt sikerül megtenni, lényegében a dokumentáció és tájékoztatás válságos helyzetének általános megoldását is segíti.

VÁLYI Gábor

Az USA Országos Könyvtári és Tájékoztatástudományi Bizottságának határozataiból

Az NCLIS 1972. febr. 17-18-i ülésének határozatait teljes szövegükben idézzük, az LC Inf. Bull. (1972. 9. no. 87. p.) közlése alapján. (A Bizottság megalakulásáról és feladatairól lásd KF 1971. 2. sz. 167-168. p.) A határozatokat főként annak a gondolatnak

a hangsúlyozása – és gyakorlati következményeinek levonása – teszi érdekessé, hogy a könyvtár ugyanolyan alapvető társadalmi szükségletet elégít ki, mint az iskola.

I. A Bizottság (National Commission on Libraries and Information Science) tervezési munkájában legelső sorban az olyan jellegű – új vagy már bevált – szolgáltatások bevezetésére törekszik, amelyek hasznosak lehetnek az ország minden könyvtára és azoknak a társadalom bármely rétegéből való használói számára.

II. A megfelelő dokumentáció, a bibliográfiai és egyéb információforrások szükséges voltát az országos programokban el kell ismereni, s az ilyen funkciók pénzügyi fedezetéről törvényerejű rendeletek vagy hasonló utasítások formájában kell gondoskodni.

III. A Bizottság úgy véli, hogy az információkhoz való hozzáférés tekintetében ugyanolyan fontos az egész nemzetre kiterjedő egyenlőség, mint az oktatás terén.

A Bizottság megfontolta azoknak az új – Kaliforniában és egyebütt hozott – bírósági ítéleteknek a tanulságait, amelyek szerint a helyi vagyonadó nem megfelelő bázis a községi iskolák fenntartásához.

A Bizottság véleménye szerint a tanulási lehetőség egyenlőségének elvét alkalmazni kell az ország közművelődési könyvtáraitra és egyéb, közpénzekből fenntartott tájékoztatási intézményeire is, amelyeknek az állománya és szolgáltatásai a permanens képzés folyamatának szerves részét alkotják.

Ha – amennyiben a jelenlegi rendszer elleni különféle bírósági óvások értelmében ez lehetséges – megváltozik a községi iskolák fenntartásának rendszere, ugyanígy meg kell változnia a könyvtárfenntartás rendszerének. Méltánytalan volna az iskolákat tágabb, a könyvtárakat pedig szűkebb adónem-keretek alapján működtetni.

A Bizottság felhívja az egész ország közművelődési könyvtárait és közpénzből fenntartott tájékoztatási intézményeit, hogy gondosan figyeljék az ezzel kapcsolatos fejleményeket, s legyenek meggyőződve arról, hogy az információkhoz való hozzájutásnak minden állampolgárra kiterjedő egyenlősége elsőrendűen fontos célkitűzés.
